

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

**МОНИТОРИНГ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА МЕДИУМСКОТО
ЗАКОНОДАВСТВО, НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ИНФОРМАТИЧКО
ОПШТЕСТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА, НА СОБРАНИЕТО НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, НА АГЕНЦИЈАТА ЗА АУДИО И
АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ И НА МАКЕДОНСКАТА
РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА**

*ТРЕТ КВАРТАЛЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА 2014
(АВГУСТ – ОКТОМВРИ 2014)*

СКОПЈЕ, ОКТОМВРИ 2014

I ВОВЕД	3
II МИНИСТЕРСТВО ЗА ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА	4
III СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	6
Постапка за избор на членови на програмскиот совет на МРТ.....	6
Измени во медиумската легислатива по скратена постапка	8
IV АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ	10
Прекршување на ЗААМУ при изменување и дополнување на подзаконските акти	10
Усвојување на Деловникот за работа на АВМУ	11
Избор на директор и заменик-директор на АВМУ	13
Трет јавен состанок и Работилница посветена на говорот на омраза	14
Повторно орочување финансиски средства на Агенцијата	15
Усвојување нацрт-подзаконски акти на АВМУ	16
V МАКЕДОНСКА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА (МРТ).....	17
Финансиска зависност од Буџетот и влијание на Владата на РМ	17
(НЕ)ТРАНСПАРЕНТНОСТ ВО РАБОТАТА.....	20
VI ЗАКЛУЧОЦИ.....	21
АНЕКС 1	25

I ВОВЕД

Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), во периодот од 1-ви август до 17-ти октомври 2014 година, следејќи ја примената на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ) и Законот за медиуми (ЗМ), ја набљудуваше работата на Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ), на Собранието на Република Македонија, на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА), како и работата на Македонската радиотелевизија (МРТ).

Примената на законите главно се анализира преку влијанието што законските одредби го имаат врз надлежните институции и медиумите. Во однос на набљудувањето на работата на АВМУ и на МРТ, во овој период, поблиску беше следен процесот на избор на дел од органите, начинот на работа, но и транспарентноста и отчетноста во нивната работа.

Како алатки за набљудување беа употребени: непосредното следење на седниците на АВМУ и на Собранието (оние кои се однесуваат на спроведувањето на медиумските закони), анализа на документите објавени на интернет страниците на институциите, правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, како и непосредна комуникација со засегнатите страни.

ЦРМ овој мониторинг го спроведува во рамките на Програмата на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Македонија, Проект за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера.

II МИНИСТЕРСТВО ЗА ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА

Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) е еден од централните органи кои ја креираат медиумската политика во Република Македонија. Како автор на основниот текст на двата медиумски закони, но и на нивните измени и дополнувања, Министерството претставува еден од клучните чинители во креирањето на целокупното медиумско опкружување, а посебно на слободата на изразување, слободата на информирање и слободата на медиумите.

И покрај препораките на ЦРМ дека е недозволиво да се прави суштинско менување на законите по скратена постапка и без каква било најава и консултација со стручната и пошироката јавност¹, на 21-ви август 2014 година, Владата на РМ, претставена преку ресорниот министер за информатичко општество и администрација, Иво Ивановски, до Собранието достави нов Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Законот беше предложен по скратена постапка, а на одлуката да се започне со процесот на измени и дополнувања, не ѝ претходеа ниту јавна расправа, ниту пак, какви било консултации со медиумите, новинарските здруженија и медиумските организации.² Овие законски измени и дополнувања, претставуваат четврта промена по скратена постапка и без каква било јавна расправа, за неполни осум месеци. ЦРМ и овој пат реагираше, истакнувајќи дека на радиодифузерите им се ограничува правото на опомена пред да биде поведена прекршочна постапка за непочитување на одредбите кои се однесуваат на производството и емитувањето домашна документарна и играна програма, дека на Владата ѝ се доделува последниот збор при определувањето на максималниот износ за исплата на радиодифузерите за создавање домашна документарна и играна програма, како и дека меѓуресорската комисија која ќе ги оценува критериумите според кои на радиодифузерите ќе им се исплаќа надоместок за создавање домашна документарна и играна програма, ќе биде под директна и речиси

¹ Види: Иван Стефановски, *Мониторинг на спроведувањето на медиумското законодавство, на Министерството за информатичко општество и администрација, на Собранието на Република Македонија, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија*, Втор квартален извештај за 2014 (март-јули 2014). Центар за развој на медиуми: Скопје, август 2014, стр. 18. Достапен на: http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/08/CRM_Monitoring-na-sproveduvanje-na-mediumskoto-zakonodavstvo_Avgust-2014.pdf

² Повеќе за содржината и процесот на усвојување на Предлог-законот прочитај подолу во извештајот, во делот посветен на Собранието на РМ

целосна контрола на Владата³. ЦРМ смета дека МИОА мора да престане со постојано предлагање измени и дополнувања на медиумските закони, преку кои акумулира суштински овластувања за Владата и на тој начин, во континуитет ги намалува и онака загрозените медиумски слободи во Македонија.

Врз основа на измените на Законот, МИОА, на 19-ти септември, распиша Јавен повик за доставување на барање за одобрување на проекти за производство на домашна документарна програма и/или домашна играна програма, за кои ќе се изврши исплата на надоместок за покривање на трошоците. МИОА ги повика сите приватни радиодифузери што емитуваат телевизиски програмски сервис од општ формат на државно ниво преку преносен капацитет на дигитален терестријален мултиплекс, како и јавниот радиодифузен сервис, во рок од 15 дена, да достават барање за одобрување на проект за производство на домашна документарна програма и/или домашна играна програма, за кои ќе се изврши исплата на надоместок за покривање на трошоците⁴. Покрај предлог-проектот, кој задолжително треба да содржи опис и вид на домашната документарна програма и/или домашна играна програма, рок и динамика на производство и локации на кои ќе биде создавана, како и финансиска конструкција за реализација, Министерството од радиодифузерите бара при доставувањето на предлог-проектите да ги имаат предвид, Уредбата за структурата на трошоците кои се признаваат и посебните критериуми кои што треба да се исполнат при производство на домашна документарна програма и/или домашна играна програма, како и Одлуката за максималниот износ на надоместокот за покривање на трошоците во висина од 50% при производство на домашната документарна програма и на домашната играна програма. До моментот на пишување на овој извештај, ЦРМ не можеше да најде никакви официјални информации за тоа кога се донесени овие два подзаконски акти, во каква процедура и од страна на кој надлежен орган. Едновремено, остана нејасно и тоа, кога е формирана Меѓуресорската комисија, предвидена во членот 92-б од Дополнетиот предлог-закон за изменување и дополнување на законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги⁵. Имајќи го предвид сето ова, ЦРМ смета дека е недозволиво да се формираат тела слични на Меѓуресорската комисија, како и да се усвојуваат вакви значајни подзаконски

³Види повеќе: <http://mdc.org.mk/mk/so-novite-izmeni-na-zakonot-vladata-stava-raka-vrz-javnite-finansii-vo-mediumskiot-sektor> ; деталниот коментар на последните законски измени можете да го прочитате подолу во извештајот, во делот посветен на Собранието на РМ

⁴ <http://www.mioa.gov.mk/?q=node/3766>

⁵ Дополнет предлог-закон за изменување и дополнување на законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Собрание на РМ, Законодавно-правна комисија, Бр. 10-3252 / септември 2014 година, стр. 5

акти, на нетранспарентен начин и далеку од очите на медиумската заедница во Македонија.

III СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

За време на периодот на мониторинг, Собранието на РМ продолжи со праксата да ги менува медиумските закони по скратена постапка, усвојувајќи ги четвртите измени и дополнувања на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, за помалку од осум месеци.

Наспроти, редовноста и ажурноста во менувањето на Законот, Собранието целосно затаи во спроведувањето на својата законска обврска да го избере составот на програмскиот совет на МРТ односно Собранието го пречекори законскиот рок, и до пишувањето на овој извештај, сè уште не ги избра членовите на новиот програмскиот совет на јавниот радиодифузер.

Постапка за избор на членови на програмскиот совет на МРТ

Иницијалната одлука за упатување јавен повик до овластените предлагачи за доставување предлог кандидати за членови на програмскиот совет, Собранието ја донесе на 3-ти февруари 2014. Во законски предвидениот рок од 30 дена, по упатувањето на јавниот повик⁶, сите овластени предлагачи ги доставија до Собранието своите предлози, со исклучок на собраниската Комисија за прашања на изборите и именувањата (поради распуштање на Собранието на РМ) и мнозинското новинарско здружение (МИОА сè уште официјално го немаше утврдено мнозинското новинарско здружение). Оваа постапката беше прекината заради распуштањето на Собранието и одржувањето на предвремениот парламентарни избори.

Кон крајот на јуни, во рамки на Огласот за пројавување интерес за ангажирање лица на јавни функции, објавен од страна на Собранието на РМ, беше објавен и оглас за 5 членови на Програмскиот совет на МРТ⁷. Рокот за

⁶Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014, бр. 101/2014 и бр. 132/2014 чл. 118, ст. 4: „Овластените предлагачи од членот 117 од овој закон се должни предлозите да ги достават до Собранието на Република Македонија во рок од 30 дена, од денот на упатувањето на јавниот повик. Врз основа на доставените предлози од овластените предлагачи Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија, во рок од 15 дена составува предлог на кандидати на програмскиот совет на МРТ.“

⁷Види: Оглас за пројавување на интерес за ангажирање на лица на јавни функции, Собрание на РМ, јуни 2014 година, стр. 4

пријавување на кандидатите, истече на 20-ти јули 2014⁸. Според Законот, по приемот на предлозите од страна на сите овластени предлагачи, Собранието е должно да ги именува членовите на советот најдоцна во рок од 30 дена⁹, односно најдоцна до 19-ти август 2014. Собранието сè до пишувањето на овој извештај не ги именуваше членовите на програмскиот совет на МРТ.

ЦРМ смета дека е недозволиво законодавниот дом, чија примарна функција е да се грижи за донесување и почитување на законите, грубо да ги крши законските одредби кои сам ги има донесено. Независно дали станува збор за неажурност на Собранието, или пак, за непочитување на рокот за доставување на предлозите од страна на овластените предлагачи¹⁰, Собранието има обврска да ги почитува роковите, како и да се грижи и останатите институции да ги почитуваат законски утврдените рокови.

На 19-ти септември, до Собранието е испратен допис од заменик-претседателот на Советот на МРТ, Агим Лека, со кој се предлага престанок на мандатот на членот на Советот на МРТ, Снежана Клинчарова. Во дописот се вели дека Советот на својата 30-та седница, одржана на 16-ти септември, ја констатирал оставката на Снежана Клинчарова, новинар-советник за односи со јавност во Општина Бутел. Понатаму во дописот, Советот на МРТ му предлага на Собранието да именува нов член на Советот, на предлог на овластениот предлагач- Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС)¹¹. Собранието на својата 16-та седница, одржана на 24-ти септември, едногласно го утврди престанокот на мандатот на членот на Советот на МРТ, Снежана Клинчарова.¹² ЦРМ смета дека е апсурдно Собранието да ја продолжи постапката и да избере нов член на Советот на МРТ по предлог на ЗЕЛС. Она што треба да направи е што побрзо да ја исполни својата законска обврска и да го избере новиот состав на програмскиот совет на МРТ.

⁸ Види повеќе: Иван Стефановски, *Мониторинг на спроведувањето на медиумското законодавство, на Министерството за информатичко општество и администрација, на Собранието на Република Македонија, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија*- Втор квартален извештај за 2014 (март-јули 2014). Центар за развој на медиуми: Скопје, август 2014, стр. 8-9. Достапен на: http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/08/CRM_Monitoring-na-sproveduvanje-na-mediumskoto-zakonodavstvo_Avgust-2014.pdf

⁹ Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014, бр. 101/2014 и бр. 132/2014 чл. 153, ст. 3

¹⁰ ЦРМ не располага со податоци дали и кога се пристигнати предлозите од овластените предлагачи до Собранието на РМ

¹¹ Види: Допис до Собрание на РМ, бр. 02-6160/2 и бр. 07-3562/1 од 19.09.2014

¹² Види: Стенографски белешки од Шеснаесеттата седница на Собранието на РМ одржана на 24 септември 2014 година, стр. 3

Измени во медиумската легислатива по скратена постапка

На второто продолжение на 12-тата седница, на 2-ри септември, Собранието, по скратена постапка, со 62 гласови ЗА, 2 гласа ВОЗДРЖАН и еден глас ПРОТИВ, како и со 13 гласови ЗА од пратениците кои припаѓаат на заедниците што не се мнозинство во РМ, донесе измени и дополнувања на ЗААМУ¹³. Целата постапка започна на 21-ви август, кога Владата, достави до Собранието нов Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Предлог-законот беше предложен по скратена постапка, а на одлуката да се започне со процесот на измени и дополнувања, не ѝ претходеше никаква јавна расправа или пак, какви било консултации со новинарските здруженија и медиумските организации. Во образложението на Предлог-законот кое беше доставено до Собранието, беше наведено дека Законот се менува и дополнува од следните причини: Поднесување барање за поведување на прекршочна постапка без претходно да донесе решение за опомена за непочитување на одредени одредби од членовите 91 и 92 ставови (8) и (9) од Законот; Утврдување на посебни критериуми во Законот кои домашната документарна и домашната играна програма треба да ги исполнат; Определување максимален износ за исплата на надоместокот за производство на домашната документарна програма и на домашната играна програма по видови (телевизиски филмови, анимирани филмови, серии и серијали, монодрами и драми, комедија на ситуации, теленовели и сапунски опери); Формирање и определување на делокругот на работа на седумчлена меѓуресорска комисија; Определување на содржината на предлог проектот за кој е поднесено барањето за одобрување; Утврдување на постапката на одобрување на предлог проектот, следење на неговата реализација како и постапка за исплата на надоместокот; Определување на процентуална распределба за исплатениот надоместок на режисерот, продуцентот, сценаристот и на другите членови на филмската екипа; и Уредување на прашањето за престанување на важноста на одлуките на Владата на Република Македонија за ослободување од плаќање на радиодифузна такса на обврзници од населени места кои не биле покриени со радиодифузни сигнали на ЈП Македонска радиодифузија преку кои се емитуваат

¹³ Види: Стенографски белешки од Второто продолжение на Дванаесеттата седница на Собранието на РМ одржана на 2ри септември 2014 година, стр. 9-12

програмските сервиси на МРТ, а за кои во меѓувреме е обезбедено покривање со радиодифузни сигнали¹⁴.

ЦРМ смета дека фактот што на радиодифузерите им се ограничува правото на опомена пред да биде поведена прекршочна постапка за непочитување на одредбите кои се однесуваат на производството и на емитувањето домашна документрана и играна програма, претставува кршење на духот на Законот.

Последните законски измени и дополнувања ѝ овозможуваат на Владата да го има последниот збор во определувањето на максималниот износ за исплата на надоместокот на радиодифузерите за создавање домашна документарна и играна програма. Наметнати се паушални критериуми според кои ќе се оценува дали радиодифузерите имаат право на надоместок на трошоците во висина од 50%.

Владата дополнително си обезбеди уште една нова надлежност- да формира меѓуресорска комисија од седум члена, која ќе ги оценува критериумите според кои ќе им се исплаќа надоместок на радиодифузерите за создавање домашна документарна и играна програма. Дури пет членови на меѓуресорската комисија ќе бидат од министерства или други државни органи што се под директна контрола на власта¹⁵, додека Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ) и Агенцијата за филм ќе имаат само по еден член во комисијата. Сметаме дека таквото решение претставува директен упад во независноста на медиумскиот систем во Република Македонија, и целосно деградирање на АВМУ како независно, самостојно и регулаторно тело.¹⁶

ЦРМ смета дека Собранието на РМ не смее во иднина да дозволи предлози на закони кои регулираат сериозни и суштествени општествени подрачја да се носат во скратена постапка и без каква било јавна расправа. Со други зборови, Собрането не смее да се однесува како продолжена рака на извршната власт,

¹⁴Види: Предлог закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги по скратена постапка, Допис на Влада на РМ бр. 42-6974/1 од 21 август 2014, стр. 3

¹⁵Види: Дополнет предлог-закон за изменување и дополнување на законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Собрание на РМ, Законодавно-правна комисија, Бр. 10-3252 / септември 2014 година, стр. 5; Комисијата се состои од седум члена и нивни заменици и тоа со по еден претставник и заменик од: Министерство за финансии, Министерство за култура, Агенција за филм, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, од канцеларијата на претседателот на Владата на Република Македонија, Управа за јавни приходи и Министерство за информатичко општество и администрација.

¹⁶Види повеќе: <http://mdc.org.mk/mk/so-novite-izmeni-na-zakonot-vladata-stava-raka-vrz-javnite-finansii-vo-mediumskiot-sektor>

туку треба да функционира како сериозен законодавен дом кој ја контролира работата на Владата.

IV АГЕНЦИЈА ЗА АУДИО И АУДИОВИЗУЕЛНИ МЕДИУМСКИ УСЛУГИ

Во периодот од 1-ви август, до 17-ти октомври 2014, Советот на АВМУ одржа девет седници. Во овој период беше донесен Деловникот за работа на Агенцијата, беа објавени конкурсите за избор на директор и на заменик-директор на АВМУ, беше избран директорот, додека изборот на неговиот заменик е одложен. Агенцијата, исто така, го одржа својот трет јавен состанок, а беа донесени и повеќе нацрт верзии на подзаконските акти на Агенцијата.

Прекршување на ЗААМУ при изменување и дополнување на подзаконските акти

На својата 12-та седница, која се одржа на 7-ми октомври, Советот на АВМУ го прекрши ЗААМУ, бидејќи го усвои Предлогот за донесување на Правилник за изменување и дополнување на Правилникот за месечниот надоместок и другите трошоци на Советот на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги бр. 01-3802/1 од 17.07.2014 година, без притоа да ја испочитува законската обврска, нацртот на овој документ да го објави на интернет страницата на АВМУ и да обезбеди најмалку 30 дена за јавна расправа, односно време за сите заинтересирани страни да поднесат евентуални коментари и забелешки. Според Законот, Агенцијата, исто така, требаше пристигнатите коментари и забелешки да ги објави на својата интернет страница, заедно со одговорот од страна на Агенцијата, па дури потоа Советот можеше да го усвои Правилникот¹⁷. Советот воопшто не ја испочитува оваа постапка и без каква било јавна расправа го усвои Правилникот¹⁸. Советот постапи слично и на следната седница која се одржа на 14-ти октомври. На таа седница, спротивно

¹⁷Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014 и бр. 101/2014, чл. 10 ВЛИЈАНИЕ НА ЈАВНОСТА „1. Агенцијата пред да донесе или измени подзаконски акт од своја надлежност, како и пред да ја донесе годишната програма за работа за наредната година, на својата веб страница јавно ќе го објави предложениот подзаконски акт, односно предложената годишна програма за работа за наредната година со цел да обезбеди јавна расправа, односно да им овозможи на сите заинтересирани страни да ги изразат своите мислења, гледишта и ставови во однос на предложениот подзаконски акт или предложената годишна програма за работа за наредната година. 2. Рокот на траењето на јавната расправа од ставот 1 на овој член не смее да биде пократок од 30 дена од денот на објавувањето на актите од ставот 1 на овој член. 3. По истекот на рокот од ставот 2 на овој член, а пред донесувањето на подзаконскиот акт, Агенцијата има обврска јавно да ги објави на својата веб страница добиените мислења и коментари, како и ставот на Агенцијата по однос на истите.“

¹⁸ Види: Записник од 12-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 07.10.2014 година, стр. 7 http://avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_12_sednica.pdf

на Законот, беше донесен Предлог-правилникот за доставување на пропратната документација кон дописите и пријавите упатени до архивата на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги¹⁹. Истата пракса продолжи и на 14-тата седница која се одржа на 17-ти октомври. На таа седница, надвор од законската постапка се усвои Предлог-правилникот за изменување на Правилникот за бруто плата и други надоместоци на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги бр. 01-3803/1 од 17.07.2014 година, со Прилог бр. 1- Одлука за утврдување на вредноста на бодот за пресметка на бруто платата на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, бр. 02-3803/2 од 17.07.2014 година²⁰. ЦРМ потсетува дека АВМУ мора да го почитува Законот и сите правни акти навремено да ги објавува на својата интернет страница пред тие да бидат усвоени. И покрај тоа што кај дел од членовите на Советот, преовладува толкувањето дека подзаконските акти кои се однесуваат на организациски прашања не мора да бидат претходно објавувани, ЦРМ смета дека Законот е јасен и прецизен, и притоа не прави разлика меѓу различните видови подзаконски акти. Кога станува збор за подзаконските акти од организациска природа, тие би требало да подлежат на уште поголема контрола од јавноста, посебно оние акти кои се однесуваат на правата и обврските на членовите на Советот, кои се именувани функционери.

Усвојување на Деловникот за работа на АВМУ

Советот на Агенцијата го усвои Деловникот за работа на АВМУ, на својата 7-ма седница, која се одржа на 27-ми август, а првото продолжение се одржа на 29-ти август. На седницата беа присутни сите седум советници. На усвојувањето на Деловникот претходеше триесетдневна јавна расправа, во која сите заинтересирани страни можеа да достават свои забелешки, коментари и сугестии на Нацрт-деловникот. Тимот на ЦРМ, на 21-ви август, до АВМУ достави Правен коментар на Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата, во кој понуди своивидувања и сугестии на нацрт-текстот²¹. Советот расправаше за сите предлози кои беа доставени во законскиот рок од 30 дена. Покрај предлозите на ЦРМ, до Советот беа доставени Предлог за измени и дополнувања на Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

¹⁹ Види: Записник од 13-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 14.10.2014 година, стр. 2 http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_13_sednica.pdf

²⁰ Види: Записник од 14-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 17.10.2014 година, http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_14_sednica.pdf

²¹ Види: Правен коментар на Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги http://www.avmu.mk/images/Praven_komentar_na_nacrt_-_delovnikot_za_rabota_na_AAVMU_od_CRM.pdf

донесен на четвртата седница на Советот на Агенцијата одржана на 23.07.2014 година²², од страна на советникот Зоран Фиданоски, Предлози за измени и дополнувања на Нацрт-деловникот за работа на АВМУ²³, од страна на советниците Милаим Фетаи и Селвер Ајдини, како и Предлог за прифаќање на амандмани на Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги²⁴, од страна на в.д. директорот на АВМУ, Зоран Трајчевски. Во пресрет на седницата, стручната служба подготви писмен документ во кој беше соопштен ставот на Агенцијата во однос на сите добиени мислења и коментари²⁵. Советниците ги разгледуваа доставените предлози и гласаа поединечно за секој од нив. На крајот на седницата, целиот текст беше гласан интегрирано. Советниците ги презентираа своите мислења за поголем дел од предлозите²⁶. Посебен интерес предизвика предлогот на советниците, Фетаи и Ајдини, околу проширувањето на ингеренциите и деловничката позиција на заменик-директорот на АВМУ. Поради тоа што нивните предлози не беа прифатени, предлагачите гласаа против конечниот текст на Предлог-деловникот. На тој начин, Деловникот беше донесен со 5 гласови ЗА и 2 гласа ПРОТИВ. Во однос на предлозите содржани во Правниот коментар доставен од ЦРМ, од 11 доставени предлози за подобрување на текстот на Нацрт-деловникот, од страна на Советот беа прифатени само 3²⁷. И покрај неприфаќањето на поголемиот дел од предлозите, ЦРМ и натаму смета дека Деловникот треба да содржи одредби кои ќе го гарантираат финансирањето на АВМУ само од приходи обезбедени од радиодифузната такса и надоместоците предвидени со ЗААМУ. Секое финансирање на независното регулаторно тело

²² Предлог за измени и дополнувања на Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги донесен на четвртата седница на Советот на Агенцијата одржана на 23.07.2014 година http://www.avmu.mk/images/Predlog_za_izmeni_i_dopolnuvanja_na_Nacrt-delovnikot_za_rabota_od_Zoran_Fidanoski.pdf

²³ Предлози за измени и дополнувања на Нацрт-деловникот за работа на АВМУ http://www.avmu.mk/images/Predlog_za_izmeni_i_dopolnuvanja_na_Nacrt_Delovnikot_za_rabota_na_AAVMU_od_Milaim_Fetai_i_Selver_Ajdini.pdf

²⁴ Предлог за прифаќање на амандмани на Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги http://www.avmu.mk/images/Predlog_za_prifakanje_na_amandmani_na_Nacrt_Delovnikot_za_rabota_na_Agencijata_od_v_d_Direktorot_d-r_Zoran_Trajcevski.pdf

²⁵ Добиени мислења и коментари по Нацрт-деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и ставот на Агенцијата по истите http://www.avmu.mk/images/Stav_na_Agencijata_po_dobieni_predlozi_za_izmena_i_dopolnuvanje_na_Nacrt_Delovnikot.pdf

²⁶ Види: Записник од 7-мата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 27.08.2014 и 29.08.2014 година, стр. 2-21 http://avmu.mk/images/Zaveren_Zapisnik_od_07_sednica_-_2014_godina.pdf

²⁷ Види: Добиени мислења и коментари по Нацрт-Деловникот за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и ставот на Агенцијата по истите http://www.avmu.mk/images/Stav_na_Agencijata_po_dobieni_predlozi_za_izmena_i_dopolnuvanje_na_Nacrt_Delovnikot.pdf стр. 4-8

надвор од средствата кои се собираат од радиодифузната такса и надоместоците кои се плаќаат за дозволи за вршење радиодифузна дејност, отвора можност за финансиско влијание врз регулаторот, и на тој начин се доведува во прашање неговата самостојност. ЦРМ предлага и ограничување на дел од овластувањата на идниот директор на Агенцијата. Сметаме дека е недозволиво овој орган кој е организациски и функционално зависен од Советот на АВМУ, да може да одлучува за финансиски трошоци без да биде утврден нивниот максимален износ како што е предвидено со Деловникот, или пак, самостојно да одлучува за поведување прекршочни постапки против радиодифузерите²⁸.

Избор на директор и заменик-директор на АВМУ

Постапката за избор на директор и заменик-директор на АВМУ започна на 8-мата седница на Советот која се одржа на 5-ти септември, кога Советот едногласно ги усвои одлуките за избор на директор и на заменик-директор на Агенцијата. Голема полемика се разви за формирањето на Комисијата за евалуација на пријавите на кандидатите по објавените јавни конкурси за избор на директор и заменик на директорот на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Претседателот објасни дека Советот во определени случаи може да формира временни комисии. Тој за членови на Комисијата ги предложи: Лазар Трајчев (претседател), Селвер Ајдини и Методија Јанчески. Понатаму, тој објасни дека Комисијата ќе направи евалуација на пристигнатите документи од пријавените кандидати и ќе достави извештај со предлог за избор до Советот. Членот на Советот, Зоран Фиданоски, истакна дека не се сложува со принципот определени советници да бидат предложени за членови на Комисијата, без притоа да се знаат критериумите за избор. Фиданоски истакна дека во овој случај можеби се работи за некаква координација, од која дел од членовите на Советот се исклучени.²⁹ По завршувањето на дискусијата, Комисијата беше формирана со 5 гласови ЗА и 1 глас ВОЗДРЖАН. Советот на Агенцијата ја задолжи новоформираната Комисија да изврши евалуација и административна селекција на поднесените пријави на кандидатите по објавените јавни конкурс за избор на директор и заменик на директорот на АВМУ, и до Советот на Агенцијата да достави Извештај со предлог за избор. Постапката за избор продолжи по изминувањето на определениот рок за доставување на кандидатурите, на 24 септември. На 12-тата седница на Советот, беше избран

²⁸ Види: <http://mdc.org.mk/mk/praven-komentar-na-nacrt-delovnikot-za-rabota-na-avmu>

²⁹ Види: Записник од 8-мата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 05.09.2014 година, стр. 5-7 http://avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_08_sednica.pdf

директорот на АВМУ. Седницата започна со излагање на советникот Зоран Фиданоски, кој пред да се усвои дневниот ред, истакна дека продолжува старата пракса да се употребуваат „убави зборови“ за транспарентност и кооперативност меѓу членовите на Советот, но дека дека во реалноста тоа воопшто не е така. Според него, 12-тата седница воопшто не е деловнички покриена, затоа што членовите на Советот, материјалите за седница ги добиле помалку од 24 часа пред одржувањето на седницата, односно надвор од законскиот и деловничкиот рок. Од друга страна, тој истакна дека е речиси невозможно за помалку од 24 часа да се прочитаат 172 страници материјал, освен доколку однапред не е јасно утврдено кој за која точка како ќе гласа или нема да гласа. За Фиданоски, очигледна е намерата, Советот на АВМУ да се претвори во гласачка машинерија, но како што нагласи, тој нема намера да функционира на ваков начин. Од овие причини, Фиданоски најави дека во текот на целата седница ќе гласа воздржано за сите точки од дневниот ред, дури и за оние за кои начелно планирал да гласа и да говори.

По изгласувањето на дневниот ред и усвојувањето на записникот од претходната седница, Советот премина кон разгледување на точката од дневниот ред која се однесуваше на избор на директор на АВМУ. Претседателот на Комисијата, Лазар Трајчев, објасни дека по објавувањето и завршувањето на конкурсот, пристигнале 4 пријави за директор, и 13 пријави за заменик-директор на Агенцијата. По извршените интервјуа, Комисијата во својот заклучок предложила Зоран Трајчевски да биде избран за директор на АВМУ, додека изборот на заменик-директор да се одложи, затоа што еден од кандидатите во потесниот круг за избор, поради службени обврски не бил во можност да дојде на интервју. Комисијата предложи изборот на заменик-директор да се одложи за некоја следна седница. По презентацијата на извештајот, Советот на АВМУ со 6 гласови ЗА и 1 глас ВОЗДРЖАН го избра Зоран Трајчевски за директор на Агенцијата³⁰.

Трет јавен состанок и Работилница посветена на говорот на омраза

Во набљудуваниот период, АВМУ одржа еден јавен состанок, исполнувајќи ја законската обврска, најмалку еднаш во три месеци да одржува јавен состанок³¹.

³⁰ Види: Записник од 12-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 07.10.2014 година, стр. 1-5 http://avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_12_sednica.pdf

³¹ Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр.184/2013, бр.13/2014, бр.44/2014, бр. 101/2014 и бр. 132/2014, чл. 9, ст. 2 и 3: „2. Агенцијата е должна најмалку еднаш на три месеци во текот на годината да организира јавни состаноци со цел да им овозможи на сите заинтересирани страни, да ги изразат нивните ставови и мислења по однос на развојот на аудио и

Тимот на ЦРМ присуствуваше на третиот јавен состанок кој се одржа на 17-ти септември. Претседателот на Советот на АВМУ ја запозна јавноста со активностите на Советот на Агенцијата, а претставниците на АВМУ ги образложија двете анализи подготвени од стручната служба на Агенцијата посветени на пазарот на радиодифузната дејност за 2013 година³² и на структурата на вработените во радиодифузната индустрија во 2013 година³³. На јавниот состанок, презентација имаше и в.д. директорот на Агенцијата за филм, кој говореше за условите за емитување македонски филмски проекти³⁴. За разлика од претходните јавни состаноци, на третиот јавен состанок имаше поголема посетеност, како од страна на медиумите, така и од страна на државните институции и невладините организации, а беа поставени и голем број прашања до претставниците на АВМУ³⁵.

На 24-ти септември, Агенцијата организираше и работилница посветена на говорот на омраза. Целта на работилницата беше да се анализираат повеќе теоретски и практични прашања поврзани со говорот на омраза, кои во иднина би им помогнале на радиодифузерите и на медиумските професионалци во известувањето. АВМУ заедно со експерти ангажирани во рамки на проектот ИПА 2009, планира да изработи водич за медиумските професионалци за заштита на човековите права и македонската медиумска легислатива³⁶.

Повторно орочување финансиски средства на Агенцијата

На 13-тата седница, јавноста беше замолена да ја напушти салата кога на дневен ред дојде предлогот за давање одобрение за донесување одлука за

аудиовизуелни медиумски услуги во Република Македонија, а особено за: - состојбите на пазарот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во Република Македонија и - реализација на активностите и исполнување на целите од годишната програма за работа на Агенцијата. 3. Добиените ставови и мислења од ставот 2 на овој член, како и ставот на Агенцијата по однос на истите во рок од седум дена од денот на одржувањето на јавниот состанок се објавуваат на веб страницата на Агенцијата.“

³² Види: Анализа на пазарот на радиодифузната дејност за 2013 година

http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_pazarot_2013.pdf

³³ Види: Анализа на структурата на вработените во радиодифузната индустрија во 2013 година

http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_striktura_na_vrabotenite_vo_radiodifuznata_industrija_vo_2013_godina.pdf

³⁴ Повеќе за Третиот јавен состанок види на

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1246%3Ajaven-povik&catid=94%3A2013-03-04-09-53-19&Itemid=427&lang=mk

³⁵ Трет јавен состанок на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во 2014 година, одржан на 17.09.2014 година во Бизнис салата на новата административна зграда на Агенцијата за електронски комуникации, Добиени мислења и ставови и став на Агенцијата

http://www.avmu.mk/images/3_javen_sostanok_24_septemvri_2014.doc_so_korekcii_od_fidanoski.pdf

³⁶ Повеќе за Работилницата види на:

http://www.avmu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1736%3A2014-09-24-13-58-46&catid=88%3Asoopstenija-media&Itemid=313&lang=mk

орочување на денарски средства на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Она што може да се заклучи од усвоениот Записник од оваа седница, е дека Советот донел одлука со која на директорот му се дава одобрение да потпише договор за орочување средствата со банката која понудила најдобри услови³⁷. Во записникот нема информација за тоа колку средства ќе орочи Агенцијата, во која банка и по која каматна стапка, како и за тоа колкав ќе биде приходот на АВМУ од орочените средства.

ЦРМ смета дека нетранспарентноста на АВМУ, кога станува збор за орочување финансиски средства е исклучително проблематична, бидејќи јавноста мора и треба да знае како и за што се употребуваат јавните пари. Дополнително, се наметнува дилемата, дали е во ред, пред сè од етички аспект, да се орочуваат финансиските средства со кои располага Агенцијата, како независно, самостојно и непрофитно регулаторно тело³⁸.

Усвојување нацрт-подзаконски акти на АВМУ

Советот на Агенцијата, на 13-тата и на 14-тата седница, донесе повеќе нацрт правилници во согласност со ЗААМУ. На 13-тата седница беа донесени Нацрт-правилникот за содржината и формата на пријавата за евидентирање во регистарот на оператори кои реемитуваат програмски пакети и на потврдата за регистрација на програмски пакети/сервиси, Нацрт-правилникот за формата и содржината на известувањето за промената на сопственичката структура, Нацрт-упатството за начинот на класификација на видовите аудиовизуелни и аудио програми, Нацрт-правилникот за форматите на програмските услуги на радиодифузерите, Нацрт-правилникот за обврските за емитување изворно создадена програма, музика, документарна и играна програма и Нацрт-правилникот за заштита на малолетните лица³⁹. На 14-тата седница, пак, беа усвоени Нацрт-правилникот за подрачјата на емитување на телевизиски и радио програмски услуги, Нацрт-правилникот за формата и содржината на службената легитимација на овластеното лице за вршење на стручен надзор и начинот на нејзино издавање и одземање, Нацрт-планот за создавање систем за технички и организациски мерки за обезбедување тајност и заштита на

³⁷ Види: Записник од 13-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 14.10.2014 година, стр. 8 http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_13_sednica.pdf

³⁸ Види: Документ за јавна политика „Предлог-решенија за подзаконската регулатива во надлежност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги“, стр. 8-9, http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/07/CRM_Dokument-za-javna-politika_AVMU-podzakovski-akti_23072014.pdf

³⁹ Види: Записник од 13-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 14.10.2014 година, стр. 3-8 http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_13_sednica.pdf

обработката на личните податоци во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Нацрт-правилникот за создавање систем за технички и организациски мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Нацрт-правилникот за начинот на уништување на документите, како и начинот на уништување, бришење и чистење на медиумот во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Нацрт-правилникот за начинот на правење на сигурносна копија, архивирање и чување, како и за повторно враќање на зачуваните лични податоци, Нацрт-упатството за начинот на водење евиденција за лица овластени за вршење обработка на личните податоци и за водење евиденција за пренесување медиуми надвор од работните простории на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и Нацрт-правилникот за минимални технички, просторни, финансиски и кадровски услови за добивање дозвола за телевизиско и радио емитување⁴⁰. Агенцијата сите усвоени нацрти ги објави на својата интернет страница, во согласност со постапката утврдена во Законот.

V МАКЕДОНСКА РАДИОТЕЛЕВИЗИЈА (МРТ)

Македонската радиотелевизија, и по речиси десет месеци од донесувањето на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, не го доби своето ново раководство. Собранието ги надмина законските рокови за избор на членови на новиот програмски совет, и со самото тоа целосно го закочи процесот на избор на ново раководство и нови подзаконски акти важни за функционирањето на јавниот радиодифузен сервис.

Финансиска зависност од Буџетот и влијание на Владата на РМ

Владата, годинава, предложи, а Собранието усвои, дури четири измени и дополнувања на ЗААМУ по скратена постапка, но ниту една измена и дополнување не се однесува на финансиското работење на МРТ. Иако МИОА вети и најави дека најдоцна 6 месеци од донесувањето на Законот ќе предложи измени со кои ќе се гарантира финансиската независност на МРТ, тоа до пишувањето на овој трет квартален извештај не се случи. Од надлежното министерство нема најава за каква било измена на Законот во оваа насока, а во јавноста не е видлив ниту некаков притисок од страна на јавниот радиодифузен

⁴⁰ Види: Записник од 14-тата седница на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги одржана на 17.10.2014 година, стр. 20, http://www.avmu.mk/images/USVOEN_Zapisnik_od_14_sednica.pdf

сервис за што поскорешно регулирање на ова исклучително значајно и суштинско прашање поврзано со самостојноста и независноста на МРТ.

Она што особено загрижува е фактот дека не само што нема измени на Законот кои ќе обезбедат целосна финансиска самостојност на МРТ, туку, сè повеќе се зголемува учеството на буџетските средства во финансирањето и работењето на јавниот радиодифузер. Анализата на Предлог-годишниот финансиски план за 2015-та година, објавен на интернет страницата на МРТ, покажува дека јавниот радиодифузер очекува, во текот на наредната година, учеството на буџетски пари, по различни основи, да изнесува речиси една третина од вкупните приходи, односно 31,3 отсто од вкупниот планиран буџет на МРТ. Финансискиот план предвидува од буџетот на државата да бидат издвоени 122.500.000 денари за дигитализација; 115.000.000 денари за радио и телевизиски сервис преку сателит и/или интернет; 125.000.000 денари за програмски и техничко-технолошки развој⁴¹; 2.000.000 денари за Собранискиот канал, а се очекуваат и 32.000.000 денари од Министерството за култура за поддршка на македонската музичка продукција, како и 30.000.000 денари од МИОА за домашна продукција.

Ваквото планирање на буџетот на МРТ за 2015-та година недвосмислено укажува на тоа дека ниту јавниот радиодифузен сервис, ниту Владата, немаат намера да изградат модел на целосна програмска и финансиска независност и самостојност на јавниот радиодифузен сервис во Македонија. Потврда за ова претставува нагорната линија на учество на државни пари во буџетот на МРТ, од година во година. Во 2013-та година тоа учество беше 15,7%, во 2014-та година изнесува 29,9%, а според Предлог-планот за 2015 година, учеството на државата ќе се зголеми на 31,3%. Она што дополнително загрижува е податокот дека МРТ за 2015-та година, планира да инкасира помалку средства од радиодифузната такса во споредба со 2014-та година. Според усвоениот План за 2014-та, во приходната страна се предвидени речиси една милијарда денари, односно 987 милиони денари од радиодифузна такса, во 2015 се предвидени само 863 милиони денари, што е за 124 милиони помалку. Кои се причините за ваквото планирање не е јасно, бидејќи во финансискиот Предлог-план нема

⁴¹ Оваа можност за финансирање произлегува од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр. 184/2013, 13/2014, 14/2014, 101/2014 и 132/2014, чл. 105, ст. 5: „За постигнување и одржување на поголем степен на програмски и техничко-технолошки развој на јавниот радиодифузен сервис можат да се издвојуваат средства и од Буџетот на Република Македонија за таа намена.“. Во текстот на предлог- планот, односно во табелата прикажана во него стои член 105, став 4, меѓутоа очигледно се работи за техничка грешка, бидејќи членот 4 не остава никаква можност за префрлање буџетски средства.

никакво подетално објаснување на буџетските ставки. Една од можните претпоставки е дека ова се должи на ослободувањето од радиодифузна такса на 39.000 домаќинства (корисници на социјална помош и постојана парична помош), наспроти тврдењата дека тоа нема да се одрази на приходите и работата на МРТ. Без разлика кои се причините за планираното намалување на приходите од радиодифузната такса, останува да се констатира дека во 2015 година нема да се подобри наплатата на радиодифузната такса. Оваа тенденција е загрижувачка, бидејќи радиодифузната такса е во суштина најважната основа за финансирање на МРТ и обезбедување нејзина целосна самостојност и независност во работењето.

Од документите добиени преку правото на слободен пристап до информации од јавен карактер видно е дека влијанието на Владата врз работата на МРТ се остварува на различни нивоа. Нејзиното влијание го овозможува дури и Собранието кое пред да го усвои годишниот финансиски план на МРТ бара мислење од Владата, иако тоа не е законска обврска. Од добиената документација⁴² може да се види дека, на пример, Владата, за Предлог-годишниот финансиски план за 2014-та година дала негативно мислење и сугестии. Раководството на МРТ ги прифатило забелешките од Владата и Министерството за финансии, и до Собранието доставило нов, изменет Предлог- план. Откако Владата дала позитивно мислење, Собранието го усвоило изменетиот годишен финансиски План за 2014-та година.

Со последните измени на ЗААМУ, од буџетот ќе се покриваат 50% од трошоците за снимање на домашни документарни и играни програми. Врз основа на ова МРТ веќе има планиран износ за 2015-тата, во висина од 30 милиони денари, иако во предлог - планот нема никаква информација за тоа какви содржини ќе бидат реализирани од страна на МРТ. Самиот факт што и МРТ има право на надоместок за снимање и емитување на документарна и играна програма од домашно производство е проблематичен. МРТ има основна законска обврска⁴³, во рамките на своето тековно финансирање, да произведува

⁴² Записник од 26-тата седница на Советот на МРТ, одржана на 28.01.2014.

Допис од Владата на РМ до Собранието на РМ (Бр. 43-124/1), од 10.02.2014.

⁴³ Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РМ, бр. 184/2013, 13/2014, 14/2014, 101/2014 и 132/2014 чл. 110, ст. 1, алинеја 9, 10 и 11, кои се однесуваат на обврските на МРТ во однос на програмите и програмските сервиси кои ги емитува:

„- ги негува и развива говорните и јазичните стандарди на сите заедници во Република Македонија, како и на дијалектите кои се говорат во неа,

- ги негува, поттикнува и развива сите облици на домашно аудио и аудиовизуелно творештво кои придонесуваат за развој на македонската култура и културата на заедниците кои живеат во Република Македонија и да придонесува за нивна меѓународна афирмација,

и емитува документарна и играна програма од домашно производство, и затоа нема потреба да добива дополнителни буџетски средства, со кои всушност се зголемува зависноста на МРТ од извршната власт.

И со Законот за поддршка на македонската музичка продукција⁴⁴ (ЗПММП) се отвора простор за дополнително влијание на извршната власт врз уредувачката и програмската политика на МРТ. Со ЗПММП практично се предвидуваат нови обврски за МРТ, која има должност да го спроведува Законот, а надзор врз неговото спроведување врши Министерството за култура. Понатаму, две од категориите композиции, за кои се предвидени средства со Законот се проблематични - „композиции со кои се промовираат семејните вредности во општеството или многудетните семејства“ и „композиции со кои се афирмира историјата на Македонија“ - бидејќи со нив МРТ влегува во улога на спроведувач на владините политики.

ЦРМ смета дека сè поголемото владино влијание врз работата на МРТ е исклучително загрижувачко и дека е во спротивност со европските стандарди за независен јавен радиодифузен сервис.

(Не)транспарентност во работата

Во однос на отвореноста на работењето на МРТ, ЦРМ во претходниот квартален извештај, оцени дека јавниот радиодифузен сервис останува најнетранспарентна и најзатворена институција од сите набљудувани институции во рамките на проектот.⁴⁵ Оваа констатација останува непроменета и во овој период на мониторинг.

И натаму МРТ на својата интернет страница објавува многу малку документи кои мора и треба да ѝ бидат достапни на јавноста. Најредовно се објавуваат само советите и препораките до граѓаните за начинот на уплата на радиодифузната такса, како и одлуките за избор на изведувачи и композиции според Законот за поддршка на македонската музичка продукција.

- обезбеди продукција и емитување на македонски аудио и аудиовизелни дела на независни продуценти,...“

⁴⁴Закон за поддршка на македонската музичка продукција, Службен весник на РМ, бр. 119/2013.

⁴⁵Иван Стефановски, *Мониторинг на спроведувањето на медиумското законодавство, на Министерството за информатичко општество и администрација, на Собранието на Република Македонија, на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и на Македонската радиотелевизија*- Втор квартален извештај за 2014 (март-јули 2014). Центар за развој на медиуми: Скопје, август 2014, стр. 16. Достапен на: http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/08/CRM_Monitoring-na-sproveduvanje-na-mediumskoto-zakonodavstvo_Avgust-2014.pdf

На 1 октомври, на својата интернет страница, МРТ го објави Предлог-годишниот финансиски план за 2015-та година. Ова е само навидум чекор напред во транспарентноста на јавниот радиодифузен сервис бидејќи според Законот, МРТ заедно со предлог-финансиски план треба да објави и предлог-план за работа на МРТ. Само на таков начин јавноста ќе може да добие целосна слика за тоа што планира да работи МРТ, и врз основа на тоа како планира да ги собира приходите и да ги прави расходите. Објавувањето единствено на Предлог-финансискиот план не само што е спротивно на Законот, туку и оневозможува јасна и транспарентна слика за тоа кои се и какви се плановите на МРТ за следната година. Едновремено, предложениот Предлог-план наместо да биде детален и групиран според организациска структура на МРТ, што е и законска обврска, тој е многу општ, а со самото тоа и недоволно транспарентен. Ваква практика на недоволно транспарентно планирање на буџетот се провлекува години наназад⁴⁶.

VI ЗАКЛУЧОЦИ

- Владата и Собранието продолжуваат со праксата да ги менуваат медиумските закони, и тоа по скратена постапка и без каква било јавна расправа. За неполни осум месеци, Владата предложи, а Собранието усвои дури четири измени и дополнувања на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Последните законски измени и дополнувања ѝ овозможуваат на Владата да го има последниот збор во определувањето на максималниот износ за исплата на надоместокот на радиодифузерите за создавање домашна документарна и играна програма. Исто така, Владата дополнително си обезбеди уште една нова надлежност- да формира меѓуресорска комисија од седум члена, која ќе ги оценува критериумите според кои ќе им се исплаќа надоместок на радиодифузерите за создавање домашна документарна и играна програма. Дури пет членови на меѓуресорската комисија се од министерства или други државни органи што се под директна контрола на власта

Едновремено, ЦРМ смета дека со тоа што на радиодифузерите, со последните законски измени, им се ограничува правото на опомена пред да биде поведена прекршочна постапка за непочитување на одредбите кои се однесуваат на производството и на емитувањето домашна документарна и играна програма, претставува кршење на духот на Законот.

⁴⁶ <http://nvoinfocentar.mk/wp-content/uploads/2014/05/MRT-Javen-servis-na-gragjanite.pdf>

- Наспроти, ажурноста во менувањето на Законот, пак, Собранието целосно затаи во спроведувањето на својата законска обврска да го избере составот на програмскиот совет на МРТ односно Собранието го пречекори законскиот рок, и до пишувањето на овој извештај, сè уште не ги избра членовите на новиот програмскиот совет на јавниот радиодифузер.

- Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги продолжува со практиката да усвојува подзаконски акти од организациска природа без притоа да ја почитува законската обврска за нивно претходно објавување на интернет страницата и оставање простор за јавна расправа. Иако, кај дел од членовите на Советот, преовладува толкувањето дека подзаконските акти кои се однесуваат на организациски прашања не мора да бидат претходно објавувани, ЦРМ смета дека Законот е јасен и прецизен, и притоа не прави разлика меѓу различните видови подзаконски акти. Уште повеќе, кога станува збор за подзаконски акти од организациска природа, тие би требало да подлежат на поголема контрола од јавноста, посебно оние акти кои се однесуваат на правата и обврските на членовите на Советот, кои се именувани функционери.

- Во овој период на мониторинг АВМУ го усвои Деловникот за работа, на кој му претходеше јавна расправа, а во која ЦРМ достави предлози за измени и дополнувања на предложениот текст. И покрај неприфаќањето на поголемиот дел од предлозите, ЦРМ и натаму смета дека Деловникот треба да содржи одредби кои ќе го гарантираат финансирањето на АВМУ само од приходи обезбедени од радиодифузната такса и надоместоците предвидени со ЗААМУ. Секое финансирање на независното регулаторно тело надвор од средствата кои се собираат од радиодифузната такса и надоместоците кои се плаќаат за дозволи за вршење радиодифузна дејност, отвора можност за финансиско влијание врз регулаторот, и на тој начин се доведува во прашање неговата самостојност.

Исто така, ЦРМ предлага и ограничување на дел од овластувањата на идниот директор на Агенцијата. Недозволиво е овој орган кој е организациски и функционално зависен од Советот на АВМУ, да може да одлучува за финансиски трошоци без да биде утврден нивниот максимален износ како што е предвидено со Деловникот, или пак, самостојно да одлучува за поведување прекршочни постапки против радиодифузерите

- Во овој период на мониторинг АВМУ повторно орочи финансиски средства. Одлуката за ново орочување беше донесена без присуство на јавноста, а во

записникот од седницата, нема никаква информација за тоа колку средства ќе орачи Агенцијата, во која банка и по која каматна стапка, како и за тоа колкав ќе биде приходот на АВМУ од орочените средства. ЦРМ смета дека нетранспарентноста на АВМУ, кога станува збор за орочување финансиски средства е исклучително проблематична, бидејќи јавноста мора и треба да знае како и за што се употребуваат јавните пари. Дополнително, се наметнува дилемата, дали е во ред, пред се од морален и етички аспект, да се орочуваат финансиските средства со кои располага Агенцијата, како независно, самостојно и непрофитно регулаторно тело.

- Иако МИОА вети и најави дека најдоцна 6 месеци од донесувањето на Законот ќе предложи измени со кои ќе се гарантира финансиската независност на МРТ, тоа до пишувањето на овој трет квартален извештај не се случи. Од надлежното министерство нема најава за каква било измена на Законот во оваа насока, а во јавноста не е видлив ниту некаков притисок од страна на јавниот радиодифузен сервис за што поскорошно регулирање на ова исклучително значајно и суштинско прашање поврзано со самостојноста и независноста на МРТ.

- Она што особено загрижува е фактот дека не само што нема измени на Законот кои ќе обезбедат целосна финансиска самостојност на МРТ, туку, сè повеќе се зголемува учеството на буџетските средства во финансирањето и работењето на јавниот радиодифузер. Анализата на Предлог-годишниот финансиски план за 2015-та година, објавен на интернет страницата на МРТ, покажува дека јавниот радиодифузер очекува, во текот на наредната година, учеството на буџетски пари, по различни основи, да изнесува речиси една третина од вкупните приходи, односно 31,3 отсто од вкупниот планиран буџет на МРТ. Ваквото планирање на буџетот на МРТ за 2015-та година недвосмислено укажува на тоа дека ниту јавниот радиодифузен сервис, ниту Владата, немаат намера да изградат модел на целосна програмска и финансиска независност и самостојност на јавниот радиодифузен сервис во Македонија.

- Она што дополнително загрижува е податокот дека МРТ планира за 2015-та година, да инкасира помалку средства од радиодифузната такса во споредба со 2014-та година. Оваа тенденција е загрижувачка, бидејќи радиодифузната такса е во суштина најважната основа за финансирање на МРТ и обезбедување нејзина целосна самостојност и независност во работењето.

- Од документите добиени преку правото на слободен пристап до информации од јавен карактер видно е дека влијанието на Владата врз работата на МРТ

се остварува на различни нивоа. Нејзиното влијание го овозможува дури и Собранието кое пред да го усвои годишниот финансиски план на МРТ бара мислење од Владата, иако тоа не е законска обврска.

- Во однос на отвореноста на работењето на МРТ, ЦРМ во претходниот квартален извештај, оцени дека јавниот радиодифузен сервис останува најнетранспарентна и најзатворена институција од сите набљудувани институции во рамките на проектот. Оваа констатација останува непроменета и во овој период на мониторинг.

- МРТ на својата интернет страница, го објави Предлог-годишниот финансиски план за 2015-та година. Ова е само навидум чекор напред во транспарентноста на јавниот радиодифузен сервис бидејќи според Законот, МРТ заедно со предлог- финансиски план треба да објави и предлог- план за работа на МРТ. Само на таков начин јавноста ќе може да добие целосна слика за тоа што планира да работи МРТ, и врз основа на тоа како планира да ги собира приходите и да ги прави расходите. Објавувањето единствено на Предлог-финансискиот план не само што е спротивно на Законот, туку и оневозможува јасна и транспарентна слика за тоа кои се и какви се плановите на МРТ за следната година. Едновремено, предложениот Предлог- план наместо да биде детален и групирани според организациска структура на МРТ, што е и законска обврска, тој е многу општ, а со самото тоа и недоволно транспарентен. Ваква практика на недоволно транспарентно планирање на буџетот се провлекува години наназад.

НВО ИНФОЦЕНТАР

АНЕКС 1

МОНИТОРИНГ НА МЕДИУМИТЕ ЗА МЕДИУМСКИТЕ ЗАКОНИ И СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

(ЈУЛИ - ОКТОМВРИ 2014)

ПОДГОТВИЛЕ:

ЕЛЕНА СИМОНОСКА

БИЛЈАНА БЕЈКОВА

ВОВЕД

НВО Инфоцентарот, во рамките на Програмата на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Македонија и Проектот за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера кој го спроведува Центарот за развој на медиуми, реализира постојан мониторинг и анализа на јавната дебата во медиумите.

Оваа анализа ја опфаќа примената на Законот за медиуми и Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги, како и темите поврзани со медиумските слободи и слободата на изразување воопшто.

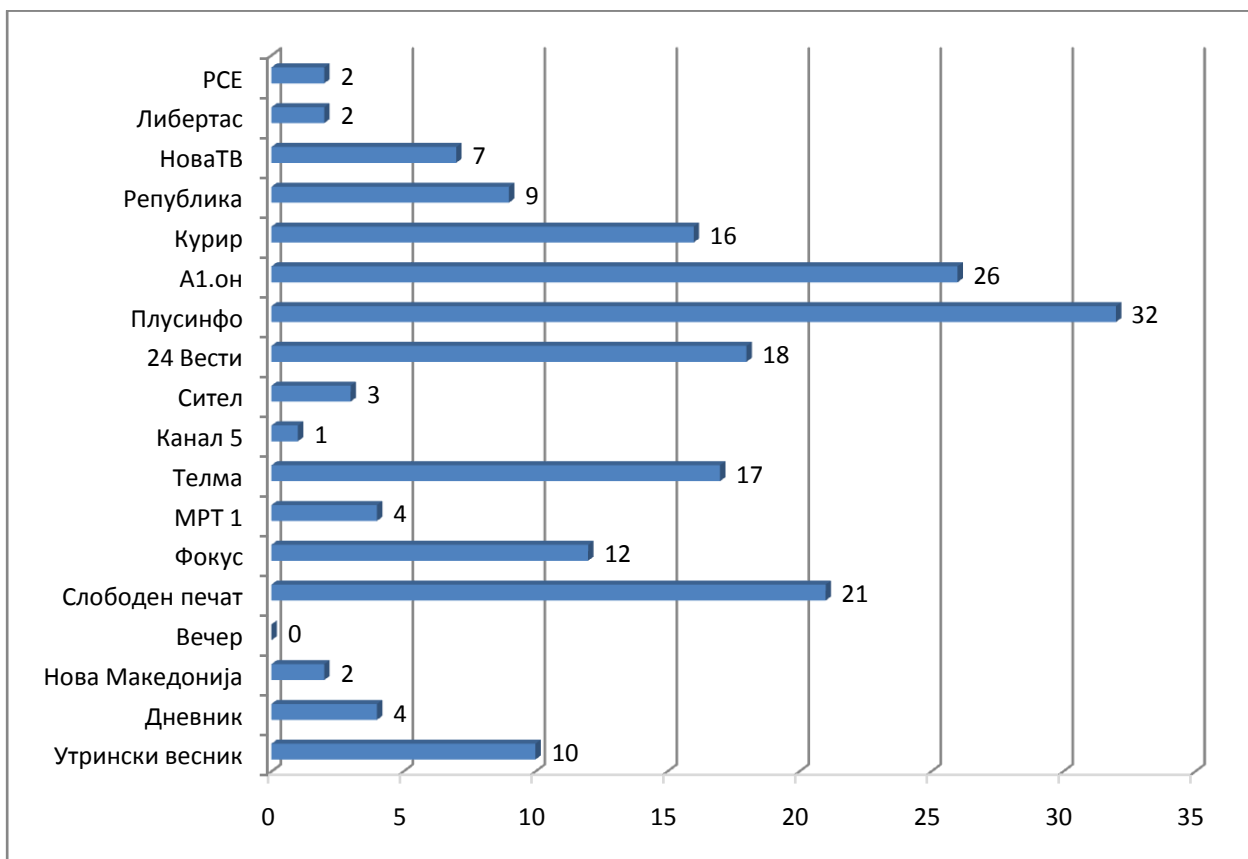
Во мониторингот се вклучени 18 традиционални и нови медиуми - весници: Утрински весник, Нова Македонија, Дневник, Слободен печат и Вечер; неделници: Фокус; телевизии (централни информативни емисии): Канал 5, Сител, Телма, МРТ1 и 24 Вести, и портали: А1.он, Куир, Република, Плусинфо, Либертас, НоваТВ и Радио Слободна Европа.

Предмет на анализа се новинарските текстови и прилози, колумните, фотографиите и другите илустрации поврзани со написите и со темите вклучени во мониторингот.

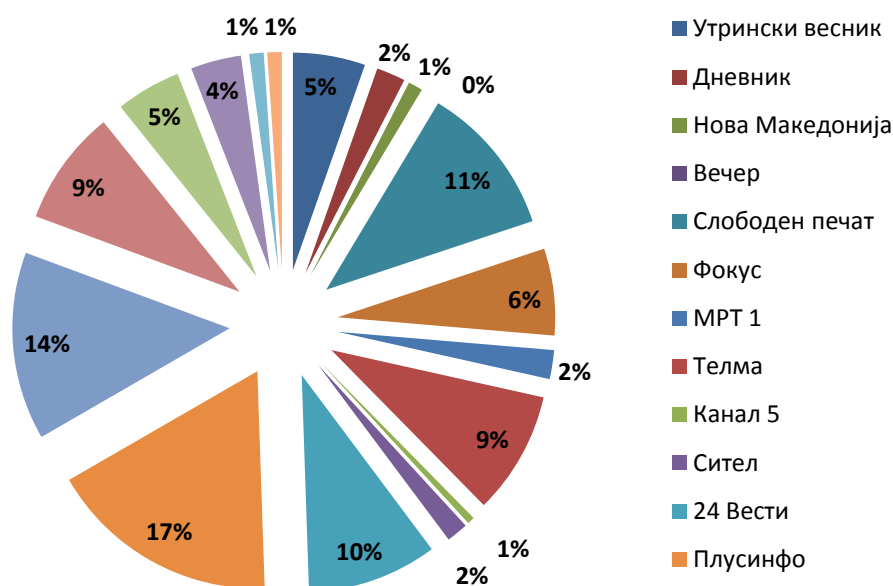
КВАНТИТАТИВЕН ПРЕСЕК

Во периодот од 1 јули до 17 октомври 2014 година, во мониторираните медиуми се регистрирани вкупно 186 новинарски написи и прилози. Најголем број материјали беа објавени на порталите Плусинфо (32) и А1.он (26), во дневниот весник Слободен печат (21), како и на телевизиите 24 Вести (18) и Телма (17). Солиден број објавени написи имаше и во неделникот Фокус (12).

Број на прилози по медиум:

Процентуална поделба на прилозите по медиум:

КВАЛИТАТИВЕН ПРЕСЕК

Неколку теми, поврзани со медиумските состојби во државата, се наметнаа во овој период на мониторинг⁴⁷:

- **Примена и измени на Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги (ЗААМУ)**

Во набљудуваниот период, во два наврати, во јули и во август 2014 година, Владата предложи измени на Законот за аудио и аудио-визуелни медиумски услуги (ЗААМУ).

Почетокот на јули доминантно го одбележаа измените по скратена постапка кои се однесуваа на именувањето членови на програмскиот совет на Македонската радиотелевизија и ослободувањето на примателите на социјална помош од плаќање радиодифузна такса. Острите реакции на Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ) и Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), за последиците од предложените измени, главно ги пренесоа т.н. критички медиуми:

„Здружението на новинари остро реагира затоа што владата по скратена постапка предлага да се изменат медиумските закони. Сакаме да го изразиме нашето незадоволство од начинот како владата ги менува медиумските закони, нетранспарентно и без сериозно образложение. Во ниту една демократска земја медиумските закони не се носат без јавна расправа и без присуство на опозицијата во парламентот, поради важната улога што ја имаат медиумите во секое демократско општество рече претседателот на ЗНМ, Насер Селмани.“ (Слободен печат, 03.07.2014)

„Центарот за развој на медиуми (ЦРМ) оценува дека последниот Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и

⁴⁷Судските случаи за навреда и клевета против новинарите се предмет на друга мониторинг анализа, која е составен дел од набљудувањето на спроведувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета.

аудиовизуелни медиумски услуги, предложен од страна на Владата, по скратена постапка, претставува уште еден обид за нетранспарентно и заткулисно интервенирање во закон кој директно ги допира слободата на информирањето и слободата на медиумите.“(А1.он, 02.07.2014)

Иако донесените измени директно се однесуваат и влијаат врз работата на јавниот радиодифузен сервис, поточно врз неговата финансиска и уредувачка независност, Македонска радиотелевизија (МРТ) не објави прилози посветени на оваа тема.

Кон крајот на август, само осум месеци од донесувањето на ЗААМУ, Владата односно ресорното Министерство за информатичко општество и администрација, предложи нови, четврти по ред, законски измени, по скратена постапка и без каква било јавна расправа, кои Собранието експресно ги усвои.

Центарот за развој на медиуми упати остра критика до Владата, меѓу друго, истакнувајќи дека предложените измени го зголемуваат влијанието на извршната власт врз работата на медиумите, како и дека им се ограничува правото на радиодифузерите на опомена пред да биде поведена прекршочна постапка за непочитување на одредбите кои се однесуваат на производството и емитувањето домашна документарна и играна програма. Реакцијата на ЦРМ предизвика медиумски одек главно во критичките портали:

„Затоа, ЦРМ апелира, Владата да престане со игнорирање на медиумските организации и новинарските здруженија при интервенција во правни акти кои директно ги засегаат медиумската, но и пошироката јавност. Инсистирањето на законски измени по скратена постапка и отсуството на каква било јавна дебата за нив, претставува уште еден индикатор за тоа дека Владата сака да воспостави целосна контрола врз медиумите и медиумските работници.“ (Нова ТВ, 27.08.2014)

Реакциите и извештаите на ЦРМ беа предмет на напад, во колумна објавена во Утрински весник, на 28 септември.2014, со наслов *„Центар за развој или раздор во медиумите“*. Авторот, преку дисквалификација на аналитичките капацитети на организацијата, се обиде да ги оспори и нападне наодите од анализата, според кои последните законски измени и дополнувања ѝ овозможуваат на Владата да го има последниот збор во определувањето на максималниот износ за исплата на надоместокот на радиодифузерите за создавање домашна документарна и играна програма:

„Ова, според писмената реакција на Центарот за развој на медиумите (ваква силна и стручна инстанца) претставува директен упад во независноста на медиумскиот систем во Република Македонија и „целосно деградирање на АВМУ како независно, самостојно и регулаторно тело“. Ете ти сега. Нов момент, упад и контрола директно на играните продукција. Не, најдобро е како и досега во се' и секаде да се бара политичка заднина, ништо да не се прави, да се купи странска програма да се синхронизира и да се освои етерот со некоја друга стварност со некоја евтина странска продукција.“

Објавувањето на резултатите од втората квартална анализа на ЦРМ за примената на медиумските закони, работата на надлежните институции и регулаторните тела (Собрание, МИОА, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги - АВМУ), како и функционирањето на Македонската радиотелевизија, исто така, беше проследено главно од страна на критичките информативни портали.

Треба да са нагласи дека законските измени и примената на медиумските закони беа речиси целосно игнорирани од страна на медиумите кои вообичаено ги бранат позициите и ставовите на Владата.

- **Случајот Кежаровски и други ограничувања во вршењето на новинарската професија**

Во пресрет на одлуката на Апелациониот суд, случајот на новинарот Томислав Кежаровски, доби голема медиумска покриеност, особено после масовната поддршка од повеќе меѓународни новинарски здруженија кои бараат негово безусловно ослободување.

„Осудениот новинар Томислав Кежаровски доби голема поддршка од Меѓународната и Европската федерација на новинари зад која стојат 300 илјади негови колеги. Претседателот на федерацијата ги повика македонските власти да го преиспитаат случајот и најави дека ќе се вклучи во борбата за негова слобода. Во случајот со Кежаровски забележуваме дека се кршат европските и меѓународните новинарски стандарди. Поради тоа ние ќе продолжиме да се бориме за него и го поддржуваме. Тој само ја вршел својата работа, истражувал случај затоа што е новинар, но е нападат од властите. Ја работел работата најдобро што знае. Еден е од многуте кој работел професионално, но и еден од оние кои беа нападени од властите, рече Мојенс Бјерегард.“ (ТВ Телма, 06.10.2014)

„Иако во Македонија има реформи, демократската слика што се дава како прозорец, не е доволна за да покрие многу од нарушувањата на слободите. Томислав Кежаровски и Зоран Божиновски се многу тажни симболи за овие тешки прекршувања. Знаејќи дека случајот Кежаровски ќе дојде на Апелација на 24 октомври, ние продолжуваме да бараме веднаш и без услови да биде ослободен од домашен притвор, бидејќи тој само си ги извршуваше своите легитимни права и бидејќи кукниот притвор е некомпатибилен со меѓународните закони кои македонската влада вели дека ги респектира. Постои само еден исход, а тоа е на 24 октомври да се прифати неговата жалба и да биде ослободен без никакви последици по него. Ако неговата жалба не биде прифатена, ќе продолжиме со глобален јавен притисок. Ова го ветувам - рече Мир на денешната трибина „Слобода на говорот и медиумите во Македонија - предизвици и решенија“ што се одржа во Скопје, во организација од Цивил“. (Слободен печат, 16.10.2014)

Поголемиот дел од критичките медиуми го објавија и заедничкото барање на здруженијата на новинари на Македонија и на Србија, упатено до српските власти да не дозволат испорачување на новинарот Зоран Божиновски во Македонија.

„ЗНМ и ЗНС истакнуваат дека испорачувањето на Божиновски би било лоша порака за останатите новинари кои ги истражуваат врските на бизнисот, политиката и криминалот, и дека Република Србија со одлука за давање на политички азил на Зоран Божиновски, ќе покаже дека го почитува правото на заштита на новинарската професија и слободата на истражувањето.“ (Плусинфо, 23.09.2014)

Во текот на масовните протести по повод изречените пресуди во случајот „Монструм“, на 6 јули, беше приведен новинар од редакцијата на весникот Лајм.

Веста за приведувањето, како и бурните реакции против попречувањето на новинарите во вршењето на нивните професионални задачи од страна на полицијата и барањата за негово пуштање беа пренесени во сите критички медиуми:

„Весникот Лајм, поддржан од ЗНМ, реагира на приведувањето од страна на полицијата на младиот новинар практикант, Бесим Ибраими, кој бил испратен да ги следи протестите. Попладнево тој е ослободен, но му е задржан пасошот. Според полицијата нема разлика дали некој е новинар или не, доколку се утврди дека се однесувал насилно. Од друга страна, до сега нема реакција за физичкиот напад врз еден новинар, во петокот, од страна на еден насилен демонстрант.“ (Телма, 06.07.2014, вести во 18.30)

„Уредниците и новинарите на весникот „Лајм“ се револтирани што повеќе од 12 часа никој не им објаснува зошто новинарот кој по вчерашното известување од протестите во Чаир, како што нагласуваат, завршил во полициска станица.“ (Плусинфо, 06.07.2014)

Како одговор на загриженоста дека во Македонија се воспоставува крајно недемократска пракса, многу лесно да се приведуваат новинари без да се обезбедуваат цврсти докази, во провладините медиуми беа објавени низа текстови и прилози кои ги интерпретираа настаните како директна последица од начинот на информирање на порталите на албански јазик. Едновремено, некои од овие медиуми отидоа чекор натаму, наметнувајќи го заклучокот дека зад случувањата на протестите за случајот „Монструм“, стои „соросовата фондација“ како главен финансиер на порталите (Дневник, 08.07.2014, „Уставот да не важи за Албанци, за СДСМ и за новинари“).

„Фондацијата Отворено општество- Македонија со години инвестира во мрежа на медиуми на албански јазик и има делумно влијание во публикувањето на вести и јавно мислење на албанската јавна сцена, што може да се забележи и по текот на финансиските средства. Откако се случија протестите по пресудата за петкратното убиство, најгласни во ширењето тензија беа албанските портали „Лајм“ и „Порталб“, финансирани од СОРОС на Владимир Милчин. Минатата 2013 година, „Порталб“ доби 40. 977 евра донација од СОРОС, а на страницата на Институт Отворено општество во делот на партнери на организацијата е посочен токму овој портал, што укажува на тоа дека „Порталб“ е чедо на СОРОС.“ (Курир, 07.07.2014)

„Во голема мера полугата на Сорос (портали и интелектуалци кои се финансирани од нив) потпомага во ширењето тензија поврзано со протестите околу случајот „Монструм“. Сорос со години инвестира во мрежа на медиуми на албански јазик и има делумно влијание во публикувањето на вести и јавно мислење на албанската јавна сцена. Тоа се гледа и по текот на парите. Откако се случија протестите, најгласни во ширењето параноја беа албанските „Лајм“ и „Порталб“, финансирани од „Сорос“ на Владимир Милчин.“ (портал Република, 07.07.2014)

„Порталот Курир денеска објави анализа за поврзаноста на одредени невладини организации и личности поврзани со демонстрациите во Скопје, како и за финансирањето на дел од порталите на албански јазик кои изминатите денови ја ширеа тензијата.“ (Сител, 07.07.2014)

Во периодот на мониторинг, медиумите нотираа уште еден случај на попречување на новинарите во извршувањето на нивните работни задачи од

страна на полицијата. Инцидентот се случил на 25 август, кога еден полицаец принудно му го прегледал мобилниот телефон на новинарот на НоваТВ, Дехран Муратов, додека тој го следел протестот на отпуштените работници од Царинската управа.

„Прегледувањето на приватен телефон на новинар од страна на полицијата, не само што е удар врз професијата, туку и врз личноста. Тоа е мешање во приватна сопственост, реагира Дехран Муратов, новинар во НОВА ТВ, кому на минатонеделниот протест пред Царинската управа, полицајци му го прегледувале телефонот, сомневајќи се дека го снимал протестот и покрај тоа што од новинарите било побарано да не снимаат.“ (Телма, 01.09.2014)

Повеќето медиуми ја пренесоа и веста дека Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ) достави претставка до Европскиот суд за човекови права во Стразбур за инцидентот во Собрание на 24-ти декември 2012 година, кога за време на расправата за Буџетот, новинарите беа исфрлени од законодавниот дом.

- **Напади врз критичките медиуми**

Додека критичките медиуми информираат за актуелните настани и процеси поврзани со медиумската сцена, со слободата на медиумите и слободата на информирање и изразување, провладините медиуми овие настани и процеси речиси комплетно ги игнорираат и се обидуваат да создадат слика за тоа дека во Македонија нема никакви нарушувања на слободата на медиумите и слободата на изразување. За нив единствен проблем се критичките медиуми, кои се постојана мета на напади, дисквалификации и етикетирање.

Во овие прилози и написи, синхронизирано и во континуитет се тврди дека средствата што критичките медиуми ги добиваат преку грантови и донации главно од Фондацијата Отворено општество Македонија (ФООМ), но и од УСАИД и западноевропските амбасади, претставуваат директно политичко опозициско дејствување, корумпирање на медиумите и убивање на новинарството.

Истовремено, оваа организација е позната по делење на грантови на медиуми исклучиво блиски до СДСМ. Меѓу најофајдените се порталот Плусинфо и весникот „Слободен печат“, два медиуми кои се поврзуваат со Бранко Героски, за кои има извлечено неверојатни 107 илјади евра само за 2013 година.“ (Курир, 01.07.2014)

„Мрежата на медиум финансирани од „Сорос“ е огромна правопрпорционално и на огромниот буџет кој го има оваа организација. Со парите кои се делат медиумите блиски до СДСМ се убива слободното новинарство. Шемата е позната. „Сорос“ дели пари на организации за да ја критикуваат владата и градат критично мислење по секоја цена. На овој начин „Сорос“ внесува свежи пари за корумпирање на медиумите кои по секоја цена имаат задача да ги одработат парите преку критика на владата и нејзините политики.“ (портал Република, 12.07.2014)

„Со оглед на фактот што Милчин раководи со фондација чиј што годишен буџет изнесува над 5 милиони евра за медиуми и невладини кои оркестрирано по секоја цена и крајно непрофесионално треба да ја напаѓаат власта, а дополнето со сознанието дека истиот поседува пријатели од медиумскиот, а и од политичкиот свет кој што дебело ги финансира, а кој веќе јавно се изјаснија дека својот одмор го поминале на грчкиот песок, ние сме убедени дека Милчин може да си дозволи многу

повеќе од одмор на Санторини, Крф, Родос или пак во тој како што самиот вели куката на Заев во Грција. Целта на КУРИР не е да вршме истрага, туку едноставно да ја информираме јавноста за одморот на финансискиот „гуру“ на опозицијата и воедно јавна личност, Владимир Милчин.“ (Курир, 17.08.2014)

Не е непознато дека преку разни фондации, преку Американската агенција за меѓународен развој (УСАИД), преку неколку западноевропски амбасади, преку меѓународни комитети и слични организации за поддршка на слободата во македонските медиуми и за подигнување на медиумската култура, за десетина години се донирани над 5 милиони долари. Тоа се прави или преку давање директни грантови, како што беше порано или, пак, преку ангажмани во проекти, во логистичка и техничка помош во опрема, во обуки, работилници, панел-дискусии и слични форми на активности. Тие вложувања се поделени по редакции на весници, на телевизии, сосема малку на некои радиостаници, на интернет-портали, на новински и други здруженија, на невладини информативни организации и на поединци, учесници во проектите. Сепак, речиси во сите нив предничи Сорос во Македонија или е тесно поврзан со истите.“ (Дневник, 24.07.2014)

Едновремено, во овие написи на провладините медиуми, покрај тоа што целосно се ставаат под прашање веродостојноста и демократски капацитети на критичките медиуми, се изнесуваат и обвинувања дека тие работат на штета на државните интереси.

„Финансискиот „гуру“ на опозициските медиуми во Македонија, Владимир Милчин извршниот директор на Отворено општество Македонија, под покровителство на Сорос, како и поранешен член на претседателството на СДСМ, откако го подели буџетот на Сорос од пет милиони евра на медиумите блиски до СДСМ, заминал на заслужен одмор во соседна Грција. Милчин со ланскиот буџет им ги подмири сметките на медиумите кои имаат задача да ја критикуваат државата и да ги промовираат вредностите кои се на штета на македонските интереси. Притоа туркајќи ги и промовирајќи ги идеите и платформите на македонската опозиција.“ (портал Република, 16.08.2014)

„Експертите коментираат дека токму овие луѓе кои зборуваат за демократија и за потребата во РМ да се создаде поголем простор за слободно изразување на различните ставови и мислења на граѓаните, всушност самите го практикуваат токму спротивното. На перо се многу силни и слободоумни, посебно кога треба да го бранат својот интерес, а во пракса се диктатори од најлош вид, посегнуваат по разни облици и методи на сатанизација на личноста која не мисли како нив. Од борбата за човекови права прават борба за себепромоција и борба за своите најалчни интереси. Не веруваат во искрената мисла на другиот, не веруваат во другиот воопшто, зошто не веруваат во себе и во сопствената способност да го толерираат другиот, ако веќе не знаат да се натпреваруваат со неистомисленикот. Не знаат вистински да го слушнат и промислат мислењето на другиот зошто се научени да се слушаат само себеси, смета проф. д-р Тања Каракамишева-Јовановска.“ (Курир, 16.09.2014).

- **Состојбата со медиумите во Македонија**

Во текот на набљудуваниот период се одржаа повеќе јавни настани⁴⁸: дебати, конференции, промоции и регионални средби, насочени кон решавање на проблемите и предизвиците на македонската медиумска сцена.

На речиси сите настани, без исклучок, беше нагласена загрижувачката состојба со слободата на медиумите и слободата на изразување во државата. На форумот за медиуми организиран од СЕЕМО (Југоисточна медиумска организација) во Скопје, не присуствуваше премиерот што е практика на ваквите форуми во другите држави, но присуствуваше министерот за надворешни работи Никола Поповски. Неки од медиумите пренесоа делови од дискусијата на новинарите со министерот Поповски:

„Новинарот на „Утрински весник“, Ерол Ризаов му одржа лекција по новинарство и медиуми на министерот за надворешни работи Никола Поповски. Неколкумина новинари седнаа на главната маса до министерот и имаа право да му постават по едно прашање. Ризаов не постави прашање, но сликовито му ја опиша состојбата во медиумите и новинарството во Македонија. „Очекував премиерот да е тука затоа што секогаш на форумите на СЕЕМО гостуваат премиери и претседатели. Во оваа пригода министри нема да ве прашам ништо. И онака ве слушам секој ден и ви ги знам ставовите. Но, она што е поважно, пред 20 дена од радио програмата на националниот јавен сервис е симната хумористичната серија Хихирику. Месечно хонорарите биле 1.400 евра за осумтемина кои работеле на емисијата. Затоа министри излишно е да зборуваме за медиумите, па и за другите состојби во општеството. Тој што го санкционира хуморот и политичката иронија има проблем сам со себе. Значи министри нема сатира, туку голема цензура“ - заврши Ризаов.“ (Фокус, 16.10.2014)

Едновремено, дел од медиумите ја пренесоа и загриженоста на евроамбасадорот Аиво Орав, кој на конференцијата на СЕЕМО, состојбата со медиумите ја оцени како проблематична.

„На денешниот настан на кој се промовираше Советот за етика, шефот на делегацијата на ЕУ, Аиво Орав, го поздрави формирањето на Советот за етика и во своето обраќање истакна дека верува оти ова тело ќе резултира со подобрување на слободата на медиумите. Тој оцени дека состојбата на овој план продолжува да биде проблематична.“ (Плусинфо, 16.10.2014)

Претставувањето на Комисијата за жалби, на новоформируваниот Совет за етика, на меѓународната конференција „Медиумите во Југоисточна Европа - недоволно или премногу информации“, беше објавено во речиси сите медиуми.

⁴⁸24.09.2014 - ААВМУ, регионалната конференција на регулаторни тела од Југоисточна Европа „Транспарентност на медиумската сопственост и спречување на медиумска концентрација“, 01.10.2014 - МИМ, промоција на извештајот „Зошто е важен интегритетот на медиумите“, 06.10.2014 - дводневен состанок на ЗНМ и ССНМ со Меѓународната федерација на новинари и Европската федерација на новинари,

15.10.2014 - Цивил и Фридрих Еберт, трибина „Слобода на говорот и медиумите во Македонија - предизвици и решенија“,

16 и 17.10.2014 - СЕЕМО, УНЕСКО, ЕУ, Фондацијата Конрад Аденауер, ЦЕИ, Македонски институт за медиуми и други, Форум за медиумите во Југоисточна Европа, на тема „Медиумите во Југоисточна Европа - Недоволно или премногу информации“.

„Советот за етика во медиумите се формира на крајот од 2013 година. Ова независно тело на почетокот ќе се финансира со помош обезбедена од странски донатори. Негов најважен орган е Комисијата за жалби која ќе одлучува по претставки на јавноста за текстови и прилози напишани надвор од новинарските стандарди. Граѓаните ќе можат своите претставки да ги праќаат на е-маил адресата на Комисијата.“ (Сител, 16.10.2014)

Медиумите ја пренесоа и информацијата за изготвувањето прирачник против говорот на омраза, кој го најави Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на регионалната конференција на регулаторни тела од Југоисточна Европа: „Транспарентност на медиумската сопственост и спречување на медиумска концентрација“. Едновремено беа пренесени и најавите дека државните институции, во иднина, ќе обезбедат гаранции за транспарентност на медиумската сопственост и спречување на медиумската концентрацијата.

Во втората половина од септември 2014, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги ја објави Анализата на пазарот на радиодифузната дејност за 2013 година. Добиените податоци предизвикаа лавина прилози околу влијанието на средствата кои Владата на Република Македонија ги потрошила за кампањи во определени медиуми.

„Состојбата со медиумскиот пазар станува се позагрижувачка, а Владата преку своите кампањи се обидува да влијае врз уредувачката политика на медиумите, реагираат од ЗНМ. Велат дека следејќи ги извештаите на Владата за потрошените средства за владини кампањи во изминатите две и пол години биле потрошени 18 милиони евра. Станува збор за 27 медиумски кампањи за кои е евидентно дека од година во година се одвојуваат се повеќе средства. Според последниот извештај на Агенцијата за аудио и аудио визуелни медиумски услуги Владата на Р. Македонија во 2013 година се нашла на 2-то место на листата на најзначајни огласувачи со вкупно нарачани 16.639 спотови.“ (24 Вести, 18.09.2014)

Во вој период на мониторинг беше регистриран и еден прилог посветен на етничката поделеност на медиумите во Македонија.

„Истражувањата покажуваат дека медиумите во Македонија се поделени, и по етничка и по политичка основа. Некои редакции повеќе, некои помалку им се спротивставуваат на ваквите стереотипи. Дописниците на големите новинарски мрежи укажуваат на моделот што го применуваат BBC или Дојче Веле...“

Секој на своето. Македонците следат медиуми кои емитуваат програма на македонски јазик, а Албанците на јазикот на својата етничка заедница. Резултатите на Агенцијата за медиуми, кои меѓу другото покажаа и огромна поделеност на медиумите по етничка основа, не изненадија, ниту пак вознемирија никого од надлежните. Паралелните светови во кои живееме им одговараат најмногу на оние кои што ги создаваат, на власта, коментираат дел од новинарите. Тенденциозно, преку медиумите се креира племенска свест, во која едните се секогаш добри, а другите лоши.“ (Телма, 05.10.2014)

ЗАКЛУЧОЦИ

- Критичките медиуми во државава постојано информираат и ги следат настаните и процесите поврзани со медиумската сцена во државава. Во информирањето главно доминираат прилози поврзани со домашните и меѓународните активности и настани на кои се дискутира за слободата на медиумите и слободата на изразување, со посебен акцент на случајот на новинарот Кежаровски. Овие медиуми ги пренесуваат ставовите и барањата на претставниците на меѓународните и домашните медиумски организации, за безусловно ослободување на Кежаровски, но и за тоа дека Македонија секојдневно паѓа се подолу на скалата на слободата на медиумите и слободата на изразување.

- Измените и примената на новите медиумски закони, како и нивното влијание врз работата на медиумите, не предизвикуваат посебен интерес кај новинарите. Единствено, критичките портали и весникот Слободен печат редовно информираат за резултатите од мониторингот и анализите на Центарот за развој на медиуми, кои се однесуваат на примената на новата законска регулатива, како и на работењето на надлежните државни институции, АВМУ и на Македонската радиотелевизија.

- Во информирањето на медиумите недостига аналитичкиот аспект на обработка на темите. Новинарите главно ги пренесуваат изјавите и ставовите на домашните и странските актери од областа на медиумите, како и на домашните и странски политичари. Со други зборови, вести и извештаи има редовно, коментари има спорадично, а анализи речиси и да нема.

- Додека критичките медиуми редовно информираат за актуелните настани и процеси поврзани со медиумската сцена, со слободата на медиумите и со слободата на информирање и изразување, провладините медиуми, овие настани и процеси речиси комплетно ги игнорираат и се обидуваат да создадат слика за тоа дека во Македонија нема никакви нарушувања на слободата на медиумите и слободата на изразување.

- За овие медиуми најголем проблем се критичките медиуми, и нивните уредници и новинари, кои се постојана мета на напади, дисквалификации и етикетање. Во прилозите и написите, синхронизирано и во континуитет се тврди дека средствата што критичките медиуми ги добиваат преку грантови и донации, главно од Фондацијата Отворено општество Македонија (ФООМ), но и од УСАИД и западноевропските амбасади, претставуваат директно политичко опозициско дејствување, корумпирање на медиумите и убивање на новинарството. Едновремено, овие медиуми, не само што ги ставаат под прашање веродостојноста и демократските капацитети на критичките медиуми, туку изнесуваат и обвинувања дека тие работат на штета на државните интереси.